

Noortje van Deursen studeerde ooit kunst en cultuurwetenschappen aan de Erasmus Universiteit. Nu doet ze wat ze graag doet, ze helpt mensen als wandelcoach om meer te ontspannen en vrij in het leven te staan. Het coachen combineert ze met het schrijven van artikelen. En ze is gelukkige mamma van een peuter.

'Hortus Alkmaar wil bijdragen aan betaalbare en duurzame gezondheidszorg'

DE RENTMEESTERS VAN HORTUS ALKMAAR

De natuur verbindt alles

In het hart van Noord-Holland, aan de rand van Alkmaar, ligt een schat, nu nog begraven onder de koele grond. Weldra bloeit hier een weelderige kruidentuin met de grootste verzameling geneeskrachtige planten van Nederland. Oerplanten die zo natuurlijk mogelijk zijn geteeld: zonder kunstmest en bestrijdingsmiddelen. De tuin biedt optimale leefomstandigheden voor planten en dieren, met een moeras, duinflora, stukjes bos en een oever die voor ijsvogels een onweerstaanbare broedplaats is. Hortus Alkmaar werd in 1981 aangelegd voor de ontwikkeling van natuurlijke geneesmiddelen en draagt al meer dan twintig jaar het EKO-keurmerk.

‘de pepers worden getest op proefpersonen om te zien of ze kunnen worden ingezet tegen obesitas’

Het zal nog weken duren voor plantenteeltkundige Theo Droog een seintje krijgt dat het tijd is voor de goudsbloemen. Zoals vogels weten wanneer het tijd is voor een nest en de kuikens om tegen de schaal te tikken, zo weet Theo wanneer hij moet doen wat er gedaan moet worden in de tuin. Het is zijn jarenlange ervaring, maar meer nog zijn sterke band met de natuur die maakt dat hij daarop kan vertrouwen. Als de ideeën in de nacht komen, schrijft hij ze op om er de volgende ochtend mee aan de slag te gaan. Als operationeel medewerker is Theo een van de betaalde krachten van Stichting Hortus Alkmaar.

Goudsbloemen, die hun oorsprong vinden in het Middellandse Zeegebied, sterven af tijdens de Nederlandse winters. Het veld waarop ze straks zullen bloeien, is nu nog kaal. Zodra de eerste warmte tot de aarde is doorgedrongen, komt het onkruid op. Er is dan nog tijd om goed te schoffelen voordat de zaden de grond in gaan. Met een beetje geluk blijft het onkruid dan weg. De kunst is om precies lang genoeg te wachten met zaaien. Momentum: het punt tussen te vroeg en te laat. Het ogenblik waarop de elementen aarde, water, warmte en licht zich voor de groei van dit zaadje perfect tot elkaar verhouden.

Theo voelde zich al jong aangetrokken tot de natuur. Als middelbare scholier fietste hij door weer en wind om een biologische boer te helpen. Het mooiste vond hij de dagen waarop hij in zijn eentje op het land werkte. Aan het eind van zo'n dag was zijn hoofd leeg. Gedachteloos. Een heerlijke staat om in te zijn. De sensatie die daarbij komt, is moeilijk te beschrijven, vindt hij. De woorden die opborrelen zijn: bevrijdend, ontspannen, dat je alles weer mooi vindt, geen negatieve gedachten, ook niet eens positieve, diepgaand, wezenlijk aanwezig. 'Dat heb ik bij de hortus ook', vertelt hij. 'Soms vind ik verdieping op een onderwerp waarop ik anders nooit gekomen zou zijn. Je hebt die momenten nodig, dat je weer even helemaal verbonden bent met je omgeving.'

De goudsbloem, met de wetenschappelijke naam *Calendula officinalis* is een van zijn favorieten. Deze bescheiden en veelvoorkomende tuinplant heeft zijn weg gevonden naar menig medicijnkastje. Huisartsen en dermatologen schrijven bij huidproblemen zonder scrupules een zalf op basis van deze geeloranje bloem voor. De goudsbloem kan daarom een mooi symbool zijn voor hoe planten een bijdrage kunnen leveren aan ons gezondheidstelsel. 'Zo zou het veel meer moeten zijn.' Theo spreekt vanuit zijn hart.

Hortus Alkmaar stelt zich ten doel bij te dragen aan ontwikkelingen die leiden tot betaalbare en duurzame gezondheidszorg. De stichting levert plantenmateriaal aan de extractenbibliotheek van het kenniscentrum plantensteroffen en aan laboratoria en apotheken. Met zijn grote collectie geneeskrachtige planten kan de hortus van grote betekenis zijn voor de erkenning van de rol van planten in de gezondheidskunde. Om die reden stelt de hortus zich zo veel mogelijk beschikbaar voor wetenschappelijke projecten. 'Er is nog zo veel te ontdekken over nieuwe toepassingen die een bijdrage kunnen leveren aan de gezondheid van mensen en het algemeen welbevinden. Door de kringloop met de mens te maken, kunnen planten weer een bron van genezing zijn.' Er zijn schattingen dat zo'n 80 procent van de wereldbevolking kruiden gebruikt als voornaamste medicijn. Kruiden waren al belangrijk in de prehistorie. De scheikundige revolutie in de 18e eeuw bracht daar verandering in, door de uitvinding van chemische geneesmiddelen. Sindsdien zijn kruiden als medicijn steeds meer op de achtergrond geraakt.

Gelukkig is er anno 2018 weer wat meer aandacht voor de geneeskrachtige potentie van planten. Eén van de wetenschappelijke projecten waarin Hortus Alkmaar een belangrijke

rol heeft, is het onderzoek naar de werking van stoffen in rode pepers bij obesitas. Er wordt geëxperimenteerd met verschillende varianten van de peper en met verschillende teeltwijzen. De pepersoorten worden blootgesteld aan stressfactoren zoals droogte en zout, omdat stress de concentratie van de inhoudsstoffen beïnvloedt. Fytagoras (een centrum voor toegepaste plantwetenschappen) analyseert samen met de Universiteit van Amsterdam de variatie aan inhoudsstoffen bij de verschillende teeltmethodes. Vivaltes (in vivo alternatieve tests) beoordeelt samen met de Universiteit van Amsterdam het effect van de verschillende teeltmethodes op de inhoudsstoffen. Vivaltes zal afhankelijk van die resultaten de bioactiviteit meten in een nematode met de naam *Caenorhabditis elegans* (*C. elegans*), een aaltje dat qua DNA en vetmetabolisme deels overeenkomt met dat van de mens. Het onderzoek loopt nog, maar zodra de experimenteerfase is afgerond, moet vastgesteld worden op welke wijze een product het best op de markt gezet kan worden. Daarna wordt er getest op proefpersonen om te zien of de pepers daadwerkelijk kunnen worden ingezet in de strijd tegen obesitas.

Blootstelling van de peper aan verschillende stressfactoren is een zeer secuur werk, waarvoor Theo verantwoordelijk is. >

Daartoe gaat hij een duurzame relatie aan met de plant. Hij verbindt zich met de groei ervan, hij verdiept zich in de diverse teeltparameters, past deze toe in de praktijk, observeert, zorgt en is daarmee een belangrijke schakel in het onderzoek. Dat hij als plantenteeltkundige met het materiaal uit de hortus kan bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van het welbevinden van mensen, vindt hij mooi en belangrijk. Alle natuurlijke middelen die er al zijn en waar mensen al baat bij hebben, zouden wat hem betreft moeten kunnen blijven. 'Maar als dat door nieuwe standaarden weggedrukt dreigt te worden, moet je met een alternatief komen. Precies zoals ook de natuur zich aanpast aan de omstandigheden. Het innovatieve onderzoek met de peper en het aaltje is zo'n alternatief.'

'als Theo in de nacht ideeën krijgt, schrijft hij ze op om er de volgende ochtend mee aan de slag te gaan'

Voor het interview nemen we plaats op een houten bank, vlakbij de oever van een bochtige sloot. Hier zit Theo graag. Onderweg passeren we een berg aarde. 'Dit is het hart van de tuin,' zegt hij terwijl hij over zijn schouder kijkt en met zijn arm over de berg zwaait. Hij wil alweer doorlopen. Ik voel een grinnik in mijn borst. Deze donkere hoop roept niet meteen het beeld van een hart bij me op. We staan stil bij de berg. Wat Theo het hart noemt is een hoop compost. Al het organisch afval uit de hortus wordt hier verzameld en vormt de voedingsbodem voor de talloze micro-organismen, schimmels en bodemdieren die samenwerken aan de meest krachtige en natuurlijke bodemverrijker die er is: humus. De kringloop van de tuin begint en eindigt hier. 'De natuur heeft tijd', zegt Theo. De compost wordt zo veel mogelijk met rust gelaten; ook hier is het de kunst om zo lang mogelijk niet in te grijpen en te wachten op het seintje dat het momentum aankondigt.

De hortus is niet alleen vruchtbare grond voor alle planten. Meer dan honderd vrijwilligers hebben zich over deze tuin ontfermd. Als ware rentmeesters zijn zij een integraal onderdeel van de processen die hier plaatsvinden in het ritme van de natuur. Winter. Lente. Zomer. Herfst. Elk seizoen kent andere taken. In september, de maand van mijn bezoek, staat het winnen van zaden centraal: zaden schonen, het kaf van het koren >

scheiden, zeven, blazen. De zaden uit de afstervende plant die het begin vormen voor de nieuwe teelt. De zaden die overblijven vinden hun weg naar de consument via verkoopkanalen. Hoewel de vrijwilligers elk een persoonlijke relatie hebben met de tuin, zijn zij via hun werk met de planten ook met elkaar verbonden. Er heerst hier een aangename energie van samen doen en betrokkenheid, die uit de plek voortkomt.

Theo was zo behulpzaam om me voor dit interview van het station te halen. We gaven elkaar een hand en stapten in zijn auto. Nog voor ik het portier kon dichttrekken, hoorde ik hem zeggen: 'De natuur verbindt alles'. Ik was verbluft, want hij wist nog niet dat het thema verbinding centraal zou staan in dit winternummer. Het interview eindigt in de theetuin, aan een tafel bij een vriendelijke struik met kamille-achtige bloempjes: de zomerfijnstraal. Theo staat op om iets te plukken en dompelt de frisgroene blaadjes in zijn mok met heet water: citroenverbena. Dat vind ik ook lekker. We snoepen minitomaatjes uit een schaalje en verwonderen ons vrolijk over dit bijzondere gesprek.

Bij het verschijnen van dit nummer is de tuin in winterslaap. Wat een magische plek. Ik hoop van harte dat de hortus mag blijven. ■

Red Hortus Alkmaar

Adjunct-hoofdredacteur en natuurgeneeskundige Fleur Kortekaas bezocht Hortus Alkmaar in het voorjaar van 2018 en vernam tot haar verbijstering dat dit unieke erfgoed in haar bestaan wordt bedreigd. De grond wordt verkocht aan een projectontwikkelaar. Er is een inzamelingsactie opgestart, maar het is nog maar de vraag of er voldoende geld ingezameld zal worden om de grond te kopen. Om de tuin te redden is een bedrag van 550.000 euro nodig.

Elke financiële bijdrage vergroot de kans op overleven. Draagt u deze bijzondere tuin ook een warm hart toe? Surf dan naar www.redhortusalkmaar.nl om een bijdrage te leveren. Donaties zijn aftrekbaar van de belasting.

Graag bedanken wij de Hortus Alkmaar voor het beschikbaar stellen van de foto's.

Meer informatie: www.hortusalkmaar.nl